

Slika 2: Bočni morenski nasip Bohinjskega ledenika na območju planine Slamniki (foto: Irena Mrak).

Lega Slovenije na stiku velikih evropskih naravnogeografskih makroregij ter njeno razgibano in dinamično površje sta dva osnovna razloga, ki sta v preteklosti človeku predstavljala glavno oviro pri poselitvi in pri razvoju različnih dejavnosti. Poznavanje sprememb podnebja, razvoja površja in posledično hidrografske mreže ter rabe tal na eni strani ter poznavanje razvoja poselitve in človekovih dejavnosti na drugi strani omogoča razumevanje odvisnosti človeka od pogojev v geografskem okolju, hkrati pa odkriva načine njegovega prilagajanja spremembam v okolju. Niz preteklih klimatskih anomalij in dinamike razvoja površja je dober indikator klimatskih dinamik in nasploh preoblikovanja naravnega okolja Slovenije v prihodnosti. Prav pogled v prihodnost v obliki scenarijev prilagajanja in načrtovanja človekovih dejavnosti je dodana vrednost potekajočega projekta.

Raziskava zahteva kompleksen interdisciplinaren pristop, ki upošteva različna obstoječa znanja in združuje različne metodološke pristope, ki so večinoma ozko vezani na posamezne problematike znotraj okvira raziskave. Z razvojem znanosti metodološki pristopi postajajo vse bolj raznoliki, hkrati pa tudi bolj natančni v smislu pridobivanja vse bolj konkretnih absolutnih števil (npr. starosti dogodkov, obsega, lokacije...). Prav novi metodološki pristopi pri preučevanju razvoja površja v odvisnosti tako od spreminjanja podnebja, kot tudi od aktivne tektonike npr. omogočajo boljše in predvsem natančnejše rezultate (absolutne datacije pojavov), ki dodatno podprejo ali pa ovržejo pretekla spoznanja. Rezultate projekta lahko pričakujemo v drugi polovici leta 2014 in v naslednjih letih, objavljeni pa bodo tako v znanstveni kot tudi strokovni literaturi.

Irena Mrak

Andrej Bandelj, Primož Pipan: Videmsko

2014. Vodniki Ljubljanskega geografskega društva. Ljubljana, Ljubljansko geografsko društvo, Založba ZRC, 210 strani.

Pri Založbi ZRC je v zbirki Vodniki Ljubljanskega geografskega društva izšla knjiga z naslovom Videmsko. Avtorja Andrej Bandelj in Primož Pipan sta pripravila zbirko desetih geografskih opisov ter priporočenih poti po slovenskem zamejstvu v Italiji, ki sta jih v okviru ekskurzij Ljubljanskega geografskega društva med marcem 2010 in novembrom 2012 tudi sama vodila.

Beneška Slovenija predstavlja prehod iz Furlanskega nižavja proti Julijskim Alpam. Po besedah avtorjev je za te obmejne kraje med Julijskimi in Karnijskimi Alpami na severu ter Jadranskim morjem na jugu značilna skrivnostna odmaknjenost, kateri Slovenci dodajajo močan kulturni pečat. V preteklosti se je Videmsko soočalo s raznarodovalnim pritiskom in izseljevanjem, prizadeli sta ga obe svetovni vojni in potres leta 1976. Pokrajina je še vedno slabše prometno dostopna, prisotna sta depopulacija in staranje prebivalstva.

V vodniku so predstavljene naslednje doline: Kanalska dolina, Karnija, Rezija, Terske in Nadiške doline. Večja središča na tem območju so Tolmezzo, Videm (*Udine*) in Čedad (*Cividale del Friuli, Cividât*).

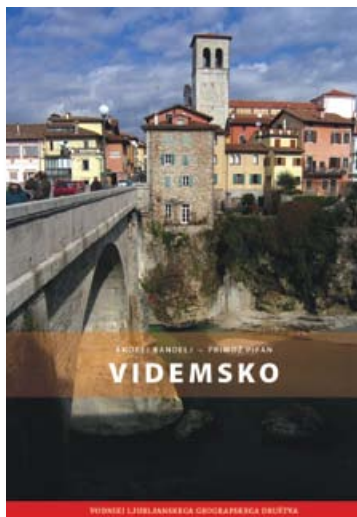
Nadiške doline, nad katerimi se dvigata Matajur in Kolovrat, se pri Špetru

Slovenovu (*San Pietro al Natisone*), središčnemu kraju ob Nadiži, kjer je dvojezično šolsko središče, zlijejo v eno in odprejo v široko ravan Furlanije. Mesto Čedad, skozi katerega teče Nadiža, po zapisu avtorjev tega vodnika velja za srce Beneške Slovenije in je zaradi langobardske dediščine pod UNESCO-vo zaščito. Za ljubitelje narave je v bližini možen ogled Lاندarske jame.

Beneški Slovenci so si Matajur izbrali za svoj simbol. Nanj se je možno povzpeti peš, s kolesom ali celo (skoraj do vrha) z avtomobilom. Sončna lega in pašništvo sta bila razloga za naselitev visoko po pobočjih, kjer so vasi do danes ostale slovenske, a malo naseljene. Državna meja je speljana tako, da se slovensko državno ozemlje vrha samo dotakne. Ena od pomembnih osebnosti, ki so zaznamovali te kraje, je zamejski pesnik in narodni buditelj Ivan Trinko.

Robidišče je najzahodnejše naselje v Republiki Sloveniji, ki do potresa leta 1976 ni imelo cestne povezave z Breginjskim kotom in preostalo Slovenijo. Naselje je poznano po krošnjarih. Nekaj domov izseljencev (predvsem v Belgijo) je po prvotni podobi preurejenih v počitniške hiške. Za pohodnike zanimiva je suha dolina oziroma soteska Pradol (*Valle di Pradolino*), kjer je včasih potekala pešpot iz Breginjske doline proti Beneški Sloveniji.

Terske doline so ozke in globoko vrezane med hribovja Beneške Slovenije. Pogorje spada med najbolj namočena območja v Alpah, v vasi Zavrth, kjer je kraško območje, pa so odkrili jame in

brezna. Osrčje Terskih dolin pripada občini in istoimenskemu kraju Bardo. Viljem Černo, zamejski rojak, profesor in pesnik si v teh krajih prizadeva za ohranjanje slovenstva. Življenje v teh vaseh je prikazano v Etnografskem muzeju.

Videm je geografsko središče Furlanskega nižavja, predstavlja srce avtonomne dežele Furlanije in je središče Videmske pokrajine, kjer poleg Italijanov živijo še Furlani, Slovenci in Nemci. Mesto je znano po beneški arhitekturi.

Rezija, ki je v Sloveniji poznana predvsem po rezijanskih plesih in živalskih pravljicah zbranih v knjigi »Zverinice iz Rezije«, je naravnogeografsko najbolj odmaknjen del slovenskega etničnega ozemlja. V vasi Ravanca so muzej rezijanske kulture, kulturni dom in uprava naravnega parka, vas Solbica pa je poznana po brusaštvu.

Kanalska dolina poteka po geološko pomembnem savskem prelomu v značilni smeri vzhod-zahod. Vode Kanal-

ske doline odtekajo v dve povodji: jadransko in črnomorsko. Svete Višarje (*Monte Santo di Lussari*) so romarsko središče treh narodov in štirih jezikov, pozimi smučišče, poleti priljubljene pri planincih. Ukve predstavljajo najbolj slovensko vas Kanalske doline, vredna ogleda pa so tudi Belopeška jezera in soteska Ziljice.

Karnija se kljub svoji oddaljenosti uveljavlja kot turistom prijazno območje. Imenuje se po keltskem ljudstvu Karni, ki so to območje poseljevali pred prihodom Rimljanov.

Avtorja vodnika sta v desetih predlaganih ekskurzijah umetelno in podkrepljeno s slikovnim gradivom vključila fizično- in družbenogeografski opis Videmskega ter zanimive točke ob poti. V knjigi predstavljeno pretežno hribovito območje ima zaradi naravnih lepot in kulturne dediščine močan potencial za razvoj naravi prijaznega turizma in je zanimivo za aktivno preživljanje prostega časa. Odprta meja med Slovenijo in Italijo zato ponuja dodatne možnosti za razvoj teh krajev.

Knjigo lahko kupite pri Založbi ZRC.

Lucija Lapuh

